

מנהגי ביהכ"נ

דקהל עדת ישראל

פה בערלין

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

בשנת מה רבו מעשיך ה' לסיק

מפתח:

הקדמה.

תפילה בחול ובשבת.

תפילה בימים מיוחדים מסודרים לחדשי השנה (מתשרי עד אלול).

יוצרות ומערבית.

סליחות.

קריאת התורה.

הסמרות.

קריש יתום ויאהרצייט.

כללים.

פרט וכלל.

ומני תפילה.

בית החיים.

תפילה בבית אבל.

נטמאות.

הקדמה

הנה אצטנו נותנים לבני עדתנו קהל ערת ישראל מנהגי ביהב"נ שלנו בהסכמת הכר"צ של קהלתנו הי"ו.

המעורר לסדר המנהגים הי' הרב הצדיק המפורסם מו"ה עזריאל הכהן נ"י גורנק הגא"ב דקהלתנו אשר בעינים סקודות עמד ועומד על המשמר לבלתי לשנות ח"ו שום דבר ממנהג קדמונים כאשר הורה לנו טאן עוזנו מיסר קהלתנו הגאון מו"ה עזריאל הילדעסהיימער זצ"ל. והורות לעבודתו הגמורה לא נעשו שום שינוים בבתי כנסיות שלנו והם ככל בתי כנסיות הבשרים מימי קדם תם לא במלבושי החזנים וכדומה. ולכבוד חג היוכל שלו ליום מלאת לו שבעים שנה נמרנו ברעתנו להרפס מנהגי קהלתנו וכעין הקדמה נרפס את כתב הברכה שנמסר לדבנו נ"י ביום שמחת לבנו מאת הרבנות וראשי קהלתנו יצ"ו. וז"ל:

כתר שם טוב!

כתר כהונה!

כתר תורה!

מרטו ורבנו דברנו ומחנכנו! הי"ו.

בקול רנה ותורה המן חתג נבא אליך ליום הזה אשר בו ימלא לך בעזרת הנותן חיים שבעים שנה. היום הזה יום טוב, יום מעור וחג הוא לך ולמשפחתך ולנו אנשי עדתך ולכל בית ישראל. היום הזה יום זכרון הוא, בו נעלה על לבנו את כל מסעליך ומעשיך לטובת עדתנו, לטובת היהדות המסורה והצרופה, להרבעת תורה ולקדש שם שמים ברבים כמאמר חז"ל ואהבת את ד' אלקיך שידא שם שמים מתאהב על ידך.

זה קרוב לארבעים שנה מאז באת לכהן סאר בעדתנו בתור ממלא מקומו של הודך ורבך מרטו ורבנו הגאון הצדיק מו"ה עזריאל הילדעסהיימער זצ"ל מיסר עדתנו ולהמשיך את סעולותיו הטובות המזהירות אשר בהן יתפאר ישראל. עדים אצטנו היום כי לא סרת מן הדרך אשר סלל טאן עוזנו זה ימין ושמשאל. היית כחמה בצורה וכעמוד ברזל בעד כל קדשי אמונתנו ואימתנו. אבל לא רק יורש היית כי רכשת את

הגולה הגולה היתה לקיץ רוחך עד שגם מוריש ומצחל הגך כי העשרת את הירושה
מרוחך הכביר העספת סגולות ורביית אצרות תה"ק והשפעתם בחיי הקהלה. במסורתיה
ובחיי הציבור והפרט.

בעמד אש המאיר בחשכת לילה בדרך המדבר הלכת לפניו להאיר לנו הדרך אשר
לך בה ואת המעשה אשר נעשה עמ"י התורה והמצוה האבות והבנים, והשפעת
עלינו מרוחך הגדול לבצר ולבסס את דת קל חי מאור חיית ונשמת אפנו.

כאב נאמן גדלת בעצתך האמנה ובתבונתך העמוקה את אנשי עדתנו לכל אשר
יהי רוחם ללכת. ברכים כושלות אמצת וידיים רפות חוקת דבריך היו מרפא חזרי
לכל קשי יום כי הוצק חן בשפתותיך כי אהנו כלנו היו מרנישים כי לא רק נאה
דורש כי גם נאה מקיים אתה ובעתות בצרה עשו דבריך פרי קדש הלולים כי כאשר
באו ימי הרעה לא רפו ידינו כי כל כושל הקימו מליך. יראת ר' המהורה המקוננת
בלבך משחר מל ילדותך נמעת גם בלב כלנו אהבי ומקורי שמך, שומעי לקחך
ושותים בצמא את דבריך.

ועבודתך בקדש בעד עדתנו הגזיבה אותך והגדילה את מרצך לעבוד עבודת הכלל
במסירת נפש ברעת ובתבונה כגדל חכמתך אשר חלק לך ר' בנינו. לחמת מלחמת
מצוה בעים רוחך בלי ליצת לקיים תורת משה ומצותי בצבונם המסורתי ומקדש
מדורות. כל ימך אתה עומד על המשמר לבל יפרץ הפורץ חומת דתנו ואמונתנו
הציוספה בעצם טהרתה. עמלת לחוק אשיותי בהשליכך את נפשך מעד ברוחך
העשוי בלי חת.

וכחכם הרואה את הגולד מפי עוללים ויונקים יסרת עוז בהקמת בתי הספר של
עדתנו אשר בו מחנכים את מל ילדותנו ברוח תה"ק וברכות מהבל פיהן של תינוקות
של בית רבן תעלינה ביום בערך.

תורת אמת היתה בפוך ועולה לא נמצא בשפתך בשלום ובמישור הלכת ורבים
השבת מעון כי נפלאות מדותיך, כהן צדק הגך וכגדולתך ענתונתך, מבני בניו של
אדרן הכהן אהב שלום ורוחף שלום אהב את הבריות ומקרבן לתורה ולאבינו
שבשמים.

גדלתך המסרית עמ"י מסורת היהדות האמתית והשלימה בטהרה מוחלטת אי-מוספת
אי-מעורבת מיסודות זרים מסכנות וזוהרה המבריק טופה לקידה השתתתי גם מתגריך
ונאה הנאץ לבשנו בכל פעם אשר ראינו כי כל הבאים עמך בדברים הביעו הערצה
וכבוד ויקר למורתו הרבנו זה אשר בו נחפאר.

בבת אחת תתראה אצלך חכמת הרגיון והמעשה בהמצאת האמצעים המתאימים
למטרות הנעלות בחכמה מותרת עם תמימות מצומדת בשדות לכלל היהדות התורנית כמו
שקבלת מרבנותך והגך עומד לפנינו כצור אדיר אשר גלי היום חורמנו העת נשתברו
ופור התפוררו לחלק כליל.

בלב מלא הדדי' לדי' על חסדו וטובו עמך ועמנו בדגיעך לשנות השיבה ולא גם ליחך ולא תש מרצך לשאת התלאה במשא עבודת הקודש נגיש ליום שמחתך זאת הברכה: כי יקיים בך מקרא שכתוב צדיק כתמר יפריח כארו בלבנון ישנה וביחד עם נטת ביתך חברתך בחיים הרבנית הצדקת ת"י עוד תגובן בשיבה, ושנים העננים תהיו עד מאה ועשרים שנה וראית אך טוב ואשר בביתך ובבית זרעך אשר כלם יעמדו על הברכה ותזכה לראות עוד בהרמת קרן וישועת ישראל ובשוב ד' את שיבת ציון ובית ד' יהי נכון על ראש ההרים תעמוד על הרוכן לשמש בקודש לפני ד' השוכן בציון.

יום א' לסדר ואל שדי יברכך... ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך שנת תרח"ץ לס"ק סה בערלין תע"א.

ראשי וטובי קהל עדת ישראל:	הרבנות:
הק' יצחק (דר) הירש, חיים שלמה אָססענבערג, מרדכי דר זעקבאך, מרדכי בן אהרן דר' בירנבוים, מרדכי סינגאָזאָהן, חיים דר ביבערסעלד.	זאב צבי הבהן ק לייך

ואלו המרגנים קצת מהם נשתכחו ברבות הימים וקצת מהם נשתרבו ולכן החורנו הדברים ליושנם, ואם המצא ימצא בתוך הדברים איזה דבר חדש, גם דבר זה נעשה במיעוט ודעת עפ"י הכרעת הבר"צ יען כי מצאנו כי הדגה עד דגה לא היתה מקורה בהלכה או במגזר שאין לשנות כי אם עפ"י איזה סיבה אשר אין להתחקות על שרשה, ולא הבאנו הפעמים — כי אין זאת תעודת החוברת.

ובקשתנו שמוחה אל כל הבע"ב הנכבדים דקדלחנו שיאנו בשופם לעיין היטב בהמחברת הזאת ובפרט היוודים לפני התבה יסדרו תפלתם עפ"י המרגנים למען תהי' תפלתם שגורה בפיהם ותתקבל ברצון לפני שומע תפלת עמי ישראל ברחמים.

ותשואות חן חן לשלשת רעים האהובים הי"ה כבוד כ"ה זאב הארבורגער ש"י ומי"ה אברהם דעשעווסקי נ"י וכמ' הח"ר אברהם הבהן נ"י מונק בנו של הנאב"ד דקדלחנו שליט"א אשר עמלו ופרחו הרבה להעתיק את המרגנים ושרים יהי' כפול משוכן שמים.

סה בערלין בשנת אשר יחדו נמתיק סוד בבית אלקים נהלך ברגש לס"ק

ועד הקהלה

תפלה בחול

שחרית:

ש"ץ מתחיל ארון עולם, אבל ברכת על נשילת ידים, אשר יצד, ברכת התורה ואלהי
נשמה אומר בביתו, ברכת אשר נתן לשכור ותר שלא עשני נכרי עד לעיניכם
אמר ד' פרישת ועשית כבוד, צו, ושחט, קפדת הסמים (בשבת: וביום השבת, בר"ח:
ובראשי חדשיכם) איזה מקומן עד י"ד שיבנה, יגדל ק"י, ברוך שאמר עד ש"ע.
(בסוף אז ישיר א"א ססוק כי בא סוס פריעה וגם א"א ובתורתך כתוב ל' שמע ישראל
וגר). אחר קריאת שמע הש"ץ תחור ה' אלמלים אמת. אומרים חצי קדיש וברכו
קדם חזרת הש"ע ובימים שקורין בתורה א"א.

הגוס חרות בברכות: „שלא עשני נכרי“, „אשר הבין מצעדי נבר“.
ובישועתך תרים ותגביה קרננו (ולא „ותגבה“) אומרים: ובנעימה „קדשה“

הגוס חרות בש"ע:

ברכת השנים: ושבענו ממנוך.

ברכת המינים: וכל עושי רשעה.

ברכת על הצדיקים: ושם חלקנו עמדם לעולם ולא נבוש.

ברכת ענו בתענית: העונה בעת צרה (ולא: העונה לעמו ישראל בעת צרה). הש"ץ
יאמר בחזרת התפלה ברכת והדאה (מודים) בקל, כשקדל אומרים מודים דרבנן.

אין לומר ברוך הוא וברוך שמו מן ברוך שאמר עד ש"ע. אין הצבור אומרים עם
הש"ץ נקדש (נעריגך) אלא שותקים ומבוונים למה שהש"ץ אומר עד שמגיע לתבת
קדוש ואז עונים הצבור קדוש. בכל יום שיש בו קריאת התורה הנבאי מאסף מעות
בקופה של צדקה אחר „קדושה“. אא"א בנפת אשכנו, אב הרחמים ותגלה כל
הסוסים עד כל החוסים בו, ואתם הרבקים ותר קה"ת, ח"ק. קדיש זה יאמר הש"ץ,

ואם השלישי אבל או יאמר צייט, הוא יאמר אותו; אבל בשבת וביום"ט לעולם הש"ץ יאמר אותו. הש"ץ יאמר יה"ד עד אחינו כב"י (אל מלא רחמים) אחר עלית ק"י ואם אין שם אבל הש"ץ יאמר ק"י, פותחים הארון ואמרים אנעים זמירות במתינות ובקדוק דהיינו שאין הצבור מתחילים עד שסיים הש"ץ תם הש"ץ לא יתחיל קודם שסיימו הצבור, הנוסחא: עם דו"רשך דרוש, ק"י, שיר של יום, שיר מוזמר לאספ, ביום שא"א שיר מוזמר לאספ מסיים את שיר של יום רביעי בשבת את הפסק; לנו נרננה לה' נריעה לצור ישענו, ק"י, אחר כך נודגין ללמוד משניות כסדר ואמרים קד"ר. הנוסחא בקד"ר: "יהא לדון ולבון", "וחיין אריכין ומונא הויחא", "די בשמא וארעא", "הוא ברחמו יעשה שלום".

ביום שיש בו מילה, המילה (ולא אבי הבן) יאמר עם הצבור מן זכות עמו הברית עד סוף השירה ובשיר הכבוד מן סארו עלי עד הפסוק. בשנת העבור אמרים בתפלת מוסף של ר"ח עד אדר שני ולכסרת פשע.

מנחה בחול:

השמש ואמר פשת קרבן תמיד בנגינתו. הש"ץ מציח המליח קודם אש"ר, בתענית אמרים בתפלת מנחה ברכת כהנים וש"ס שלום. אין אמרים תחנון ביומי דפגרי ר"ח, סר בשבט, ושר באב, ל"ג בעומר גם במנחה שלמני הימים האלו חרץ מער"ה ועוה"כ.

מעריב בחול:

בתפלת מעריב א"א ברוך הוא וברוך שמו. גם המתפלל לפני התבה אפילו מעריב בזמנו יציח המליח אבל אינו מברך עליו רק אם מציתו עליו בעוד יום וראי וכבין השמשות יציחו בלא ברכה.

מתפללים תפלת מעריב מיד אחר מנחה קודם הלילה רק בימי הפסחה ובעשרת ימי חשונה (מלבד צום גדליה) בצאת הברוכים, ואו אמרים קדם והוא רחום "שיר המעלות" ואחר עלינו מוזמר כ"ד, ח' וכ"ט. בכל ימות השנה אמרים אחר מעריב שלא בזמנו, שיר מוזמר לאספ, הנסחא בתפלת ברוך ד' לעולם: השיענו ה' אלקינו וקבצנו מן הגוים לזעדות לשם קרשך להשתבח בתורתך.

תפלה בשבת

ערבית:

אחר תפלת מנחה הש"ץ מנגן על הבימה לנו נרננה פסוק בפסוק עם הקהל עד סוף מוזמר לדהו, ק"י, לכה דודי, מוזמר שיר ליום השבת, ה' מלך, ק"י, ואם יש שם אבל תוך שבעה ר"ל, עומד חרץ לביהכ"ג עד אחר מוזמר שיר ליום השבת השמש מבנינו לביהכ"ג הדב עם הש"ץ הולכים לקראתו ואמרים המקום ינחם אותך ותר. אמרים

בכל שבת ברכת מעין שבע, גם כשחל י"ט בו או בערב שבת חרץ מליל ראשון של ססח שחל בשבת. אחר עלינו מנגיני ארון עולם.
שחרית:

הש"ץ מנגן יגדל וארון עולם, לאחר איזהו מקומן קדיש דרבנן ומתפללים כסדר שבת. אחר חזרת התפלה ק"ת שיר היתוד שיר של ז"ם. כשהש"ץ מציח הס"ת על הבימה אומרים על הכל ססוק בססוק, אב הרחמים ויעזור כל הססוקים עד לכל התוסים בו, ואתם הדבקים, קדו"ת וקראים כל העולים בשמם ובשם אביהם, וזאת התורה, הפסדה, יקום פורקן, מי שברך. כשמברכין את החדש השמש מכריז קדם מי שעשה זמן המולד, הש"ץ נוטל ס"ת בידו אתר יה"ד ואומר קדם: יחד שהו הקדוש ב"ה וכו' ראש חדש... יהיה ביום... הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה. גם כשיש ב' ימים ר"ח יאמר, "הבא" ולא, "הבאים" משום דאחריש כלו קאי ולא על ימי ר"ח, אב הרחמים (אך בשבת מברכים א"א חרץ כשמברכים ר"ח אייר וסיון), אשרי, ואם הרב דודש אחר הבנס"ת, אומרים אשרי אחר הדרשה, תפלת מוסף.

חדשי השנה.

תשרי.

לאמירת הסליחות אין מציחין סליח ותפילין קדם הסליחות אלא לאחר הסליחות. ביום א' דסליחות בסומן במצאי מנחה אומרים במקום, "בעיד ליל", "בצאת ליל" ובמקום, "בעמדם בלילות", "בעמדם בצאת לילות".
ראש השנה:

אם חל יום א' של ר"ה ביום ה' או בשבת מתחילין בערב שבת אתר מנחה לכה דדי, אם חל יום ב' של ר"ה בע"ש מדליקין התעודי ואומרים מומר שיר ליום השבת, ק"י, תפלת ערבית כסדר, א"א במה מדליקין כשחל יו"ט בע"ש או בשבת, עלינו, ארון עולם. מר"ח אלול עד דרשעטא רבה אומרים מומר כ"ו אתר תפלת שחרית וערבית. בליל ב' מציחים פרי חדש לש"צ לברכת שהחיינו, וכן ביום לבעל התוקע, בערב יו"ט אחר תפלת מנחה כששהדין משום ע"ת, א"א עלינו.
שחרית של ר"ה:

המתפללים לפני התבה שחרית ומוסף וכן בעל התוקע ובעל הקורא בתורה לובשים הקיסל אבל הצבור לובשין רק כבע לבן וביו"ה לובשים קיסל. מנגנים יגדל וארון עולם; קדם מומר שיר חננת הבית מברכים בעל שחרית, בעל מוסף ובעל התוקע ברכת ציצית בקול, מתפללים כפי הנסח מחזור, "ואקם". נוסחאות בתפלה: שהשלשן לפניך, ועקידת יצחק לודע של יעקב, וכל הרשעה כלה כעשן תכלה. בארשת שפתינו: במלכות, וזרונות ושופרות: לקול תקיעתנו ולא כמחזור, "ואקם". מדלינים הפיוטים בקרושת שחרית. בהנצאת ס"ת בשבת א"א י"צ מוחת ורבין העולמים, קדו"ת בנינו המיוחד ל"ג, בר"ה כשאומרים באבינו מלכנו, "חמאנו לפניך" אין להכות על הלב, הנוסחא: בספר, "סליחה ומחילה".

סדר התקיעות.

קודם מוסף: ג' פעמים תשרת, תשת, תרת; בחזרת התפלה: למלכות, וכוונות ושופרות ס"א תשרת; קודם אין כאלקינו: ג' פעמים תשרת, תשת, תרת; אחר שיר הכבוד: ג' פעמים תשרת, ג' פעמים תשת, תרת, רת ר' תק"ג.
מוסף של ר"ה:

הש"ץ יאמר קודם תפלת מוסף הנגי העני... בלחש אבל לא בקול. פיוטים בקרשת תפלת מוסף אומרים אחר הקרשה קודם לדרך ודור וסגורים הארון, קודם הקרשה, פותחים הארון לעלינו וסגורים אותו קודם, "ככל המונס" ופותחים מיד וסגורים אחר נבנהי מרומים. הש"ץ אומר בלחש אחר לפני ממה"מ הקב"ה אתה הראת ואח"כ תגור בקול רם היא אלקינו אין עוד והקהל אומר, "אמת". ביום ב' של ר"ה בשחרית פותחים הארון קודם, "שולחתי" הש"ץ אומר בקול עד מלפניך משפטינו יצא ואח"כ סגורים. בשבת אומרים היום הרת עולם אבל מרלנים ארשת שפתינו. אין נשיאת כפים בשבת. בשני ימים של ר"ה נודגים לומר תהלים קודם מנחה. אומרים גם ביום ב' ברכת שהחיינו על תקיעת שופר. בכל הקדישים מן ר"ה עד יו"ה אומרים לעילא לעילא מכל ברכתא.

בעש"ת:

בחול מתפללים תפלת מעריב בומג תויץ מצום גדליה מפני התענית. בימי הסליחות הש"ץ יתעסף בטלית קודם הסליחות ומניחו על ראשו. המתפלל סליחות לפני התבה יש לו רשות להתפלל לפני התבה גם מעריב שלפני ומנחה שלאחריו. בידוי אומרים: אבל אנחנו ואבותינו חסאנו, הידוי אומרים בפעם הראשון ביחד בקול ובנינו המיוחד, ובפעם ב' ג' בלחש. הש"ץ אומר בהתחילה, "ענינו ה' ענינו" ה' מקומות בקול: האל הנאמן, חי וקים, מלך מלכי המלכים, צדיק וישר, רחום וחנון. הפזמון ד' ד' אל רחון חנון אינו נדחה לעולם אלא אומרים אותו בכל שנה ביום החמישי של ימי הסליחות של עש"ה"ת.

בשבת שוכה:

מספירים בסדר זה: שוכה ישראל, תקעו, מי אל כמדך. לעולם הרב עולה למספיר. במנחה אומרים צ"צ ואח"כ הרב דורש.

יום הכסופים:

בערב יו"ה בתפלת שחרית א"א מומד לתודה א"מ תחנון, למנחה, שיר מ"ל ושיר הבכור. כשחל יו"ה בערב שבת, אומרים בתפלת שחרית אבינו מלכנו. מתפללים תפלת מנחה בשעה 2 (14).

קודם כל נדרי לובשים הקיטל והש"ץ והרבנים וחזנים מברכים ברכת ציצית בקול, אבל מי שאינו נשוי ומי שהיא בשנה ראשונה אחרי הנשואים וכן אבל ר"ל אין לובשים הקיטל. הררשה קודם שמע קולנו. אם חל יו"ה בשבת א"א לכה

דודי ואומרים קדם ברכו מוזמר שיר ליום השבת. קדם הזכרת נשמעת מי שיש
 לו אב ואם הולך חוץ לביהכ"נ וכמו כן אבל בתוך השנה הראשונה. הבהגים נשאים
 את נפיהם בתפלת מוסף אך בשבת בתפלת נעילה, קדם ש"ע של נעילה השמש מכריז
 „תתמנו" ביום שלאחר יו"ה מתפללים תפלת שחרית ה' (5) מיטוסין קדם הזמן
 שרגילים להתחיל בימים אלו (בקיץ). בין יו"ה לסוכות אומרים א"א ולמנצח.
 סוכות:

כשצריכים לדגיה עירוב תבשילין בעיר"ש, השמש מכריז אתר תפלת מנחה „ע"ת"
 ושוהים (10 מיטוסין בקרוב) קצת עד מעריב אבל אין אומרים עלינו אחר מנחה.
 בשבת שחל בתוך הדג א"א כמה מדליקין. א"א לכו נרננה בערב יו"ט, ביו"ט
 ובחור"מ. ביום ב' אומרים מערבית של יום ב' אף כשחל יום א' בשבת, אין לומר
 בתפלת מוסף: זה קרבן שנתב וקרבן היום כאמור. א"א לחדד ברוך בתוך המועד
 ולא במצוי"ט. בהקפות מוציאים ס"ת אחת על הבימה הארון הק' פתוח.
 ובהושענא רבא ד' ספרים ומקיסין רק בלולב ולא בהושענא. בחור"מ וכן בהושענא
 רבא תולצין התפילין קדם הלל וכן הש"ץ.

סדר הושענות:

כשחל יום א' של סוכות ביום:

ב: למען אמתך, אבן שתיה, אערוך שועי, אם אני חומה, אל למושעות, אם
 נצורה.

ג: למען אמתך, אבן שתיה, אערוך שועי, אם אני חומה, אם נצורה, ארון
 המושיע.

ה: למען אמתך, אבן שתיה, אם נצורה, אערוך שועי, אל למושעות, ארון
 המושיע.

שבת: אם נצורה, למען אמתך, אערוך שועי, אבן שתיה, אל למושעות,
 ארון המושיע.

הושענא רבא:

השמש מכריז הושענות קדם תפלת שחרית בחדר שלמני ביהכ"נ. הש"ץ לובש
 הקיטל קדם שחרית, מתפללים מוזמר לתורה, למנצח וכו' עד ישתבח. בהוצאת ס"ת
 אומרים י' מדות. במוסף אומרים קדושה של יו"ט.

שמיני עצרת:

בשמ"ע הש"ץ לובש הקיטל קדם מוסף, מוכיזין נשמעת. קדם הזכרת נשמעת
 אותם שיש להם אב ואם הולכין חוץ לביהכ"נ, וכמו כן אבלים בתוך השנה הראשונה.
 קדם תפלת מוסף השמש מכריז משיב הרוח ומחירי הגשם. בשמ"ע עצרת אומרים
 בתפלה ובקדוש הנוסח: „שמיני תג העצרת הוה". בקה"ת מתחילין: עשור תעשר,
 אפילו כשחל ש"ע בתול. פותחים הארון קדם תפלת נשם וסגרים אותו אחר „נברות
 הגשם" ופותחים שנית קדם וכוזר אב וסגרים אתר „לשונבוע ולא לדון" (קדם מכלכל
 חיים). מסירים סוכת של גשם קודם תפלת מנחה.

שמת תורה:

בערב מקיפים את הבימה עם כל הספרים ג' פעמים והגערוב הלכים אחריהם, אחר כך מכניסים הספרים בארון הק' חזק מצ' ספרים והש"י אומר הפסוקים שמע וגו' ומליכים אתם על הבימה. הש"י אומר, "על הכל יתגדל", יהללו ומכניסים אתם. ההקפת של שחרית כמו בערב. בקה"ת בפעם הראשון קריין חמשה קראים בהן, לוי ג' ישראלים, ובפעם השני קראים בהן פלוני עם כל הכהנים וכמו כן כל הלויים ואחר כך קריין ותורים כפי הצורך עד מעתה ומתחילים בכל חזרה, "וללוי אמר". ולעליה אחרונה (קדם חתן תורה) קראין נער אחד גדול (שהוא בר מצוה) עם כל הגערוב והקהל אומרים אחר ברכה אחרונה המלאך הגואל וכו'. אחר שברך ח"ת ברכה אחרונה מגן הש"י, "אחד יחיד" (תמצא במחזור ואקס) וכן בחתן בראשית, א"א קדם הפסדה הפיוט אשריך הר העברים וגו'. קריין לחתן תורה הרב ולחתן בראשית אחד מבועלי בתים, קדם בגלל אבות אומרים אשרי. אין נשיאת כפים בשמחת תורה.

מתחילים לומר תחנון מיד אחר אכרו תג. אין אומרים יכ"ק בערב ר"ח חשוון. בשבת בראשית מתחילים לומר ברני נפשי אחר תפלת מנחה עד שבת הגדול (ולא עד בכלל). בשבת לפני ר"ח כשמברכין החדש השמש מכרו זמן המלך קדם מי שעשה. בליל א' דר"ח השמש מכרו, "יעלה ויבא" ובליל ב' "ראש חדש".

מרחשון.

מברכים תענית שני חמשי ושני בשבת ראשון אחר ר"ח מרחשון אחר קה"ת של שחרית קדם יהללו וביום שא"א אב הרחמים מברכין תענית ב' ה' ב' במנחה.

סליחות ב' ה' ב' אומרים בשחרית אחר חזרת התפלה וכן הסדר:

שני קמא: סלח לנו, אא"א עד לכל קראיך, הושיעה ה', כרחם אב עד עירך ועל עמך, סליחי ישראל עמך אלי מלך יושב עד לכל קראיך, סומ' מלאכי רחמים, אל מלך יושב, וזכר דווי עד הרחמים והסליחות.

תענית חמישי: כמו של ב' הסליחה אנשי אמתה הסו' ישראל נשע.

תענית שני בתרא: כמו ש"ק והסלי' אוזן תחן והפי' ד' אלי רחום.

יום כפור קסן: תפלה לעני, למצנח מ"ל יעך ד', פרשת תמיד, אשרי, חצי קדיש בנינו המיוחד, ש"ע חזרת התפלה, לכו ונשובה, השיבנו ג' פעמים, אל מלך יושב עד לכל קראיך, אגא ה'; כרחם אב עד עירך ועל עמך. משאת כפי, אל מלך יושב על לכל קראיך, ונטלמה ספרים, כרחם אב, אלקי בשר עמך, אל מלך יושב, טוב ה' לכל, כרחם אב, בת עמי, אל מלך יושב, רחמנא אדכר לך, אל מ"י, אא"א על תעש, רבונו של עולם וגו' דווי ג' פעמים אל ארץ אפסים עד לכל קראיך, חסאנו צונו ס"א ואח"כ ה' מלך ס"א, ענוו אלקי אברהם עד שמך רבא, ק"ש, למצנח על דתית ק"י — ואם יכ"ק נדחה אומרים למצנח על דתית אחר תפלה לעני ואומרים למצנח

יענך ה' אחר סדר יכ"ק. וגם אומרים תחנון אם יכ"ק נדחה. בסליחה דמשאת כפי מדלנין אם אינם מתענים, "חלבי דמי הגמעט בצומי תמור חלבים דמיים". ואמרים: אשר ערכת היום בנעימים. בסליחה: אלץ בשר עמך: לרום את "הסולת".

כ ס ל ו

ש א ל ה

ח נ ו כ ה :

מסדרין המנורה בביהכ"נ בערב חנוכה קדם תפלת מנחה ממורת למערב בצד ימין של אה"ק. ביום א' של חנוכה במעריב השמש מכריז קודם ש"ע, "על הגיסים". בערב שבת חנוכה מתפללים תפלת מנחה 1/1 שעה קודם הזמן שרנילים להתפלל, הש"ץ אומר ש"ע בעקל רם עד אחר קדושה ושאר הברכות בלחש ומיד אחר ק"ת מרליקין תצריכים לזרז שלא להדליק בבית קודם סלג המנחה שהוא כמו 5 מ"ג נטען קודם 3/4 ולא אחר זמן איסור שהוא כמו 5 מינוטען קודם שעה 4 לכן שוהין בביהכ"נ עד קבלת שבת כמו 1/1 שעה בשביל אצתם שדרים רחוק מביהכ"נ ואחר קדיש יתום מגנים מעוז צר.

א"א יכ"ק

ש ב ת

ב ע ש ר ה ב ט ב ת אומרים הסליחות בחזרת התפלה בברכת סלח לנו. בשנת עיבור: שובבים ת"ת. אומרים יכ"ק.

ס ל י ח ו ת ש ו ב ב י ם ת " ת

ביום ה' לפני שבת ק.

- ס' שמות: סלח לנו — אל ארך — כרחם אב, תבא לפניך... יום א' דסליח' לפני ר"ה מלאכי רחמים... תענית שני 1, זכור עד ואל חטאתו, אל טא רפא... סלי' לתחלואי ילדים.
- ס' וארה: ישראל עמך... תענית שני 1, ישראל נישע... תענית חמישי, זכור כמו בס' שמות.
- ס' בא: אין כמות... יום ה' דסלי', חגגי ה'... יום ד' דסלי', זכור כמו בפרשת שמות.
- ס' בשלח: אם אמרי... יום ה' דסלי', תערונו אליך... יום ג' דסלי', חוקך הכל... יום ג' דסלי', זכור כמו בס' שמות.
- ס' יתרו: צייתיק... יום ב' דסלי', אלקים אין בלתך... צ' נרליה, ישב בסתר... יום ד' של ימי התשובה, זכור כמו בס' שמות.
- ס' משפטים: אלץ בשתי... ב' של עשרת י"ת, אורך ואמתך... ב' של עשרת ימי תשובה, יחביאנו... יום ה' דסלי' זכור כמו בס' שמות.
- ס' תרומה: אנהנו החמר... ב' של עשרת י"ת, איה כל... יום ד' דסלי' ישמענו... ג' של עשרת י"ת, זכור כמו בס' שמות.

ס' תצדה: אוזן תחן... תענית שני 2, ה' ה'... תענית שני 2 וזכור, כמו
בס' שמעון.

ש ב ט.

בתמשה עשר א"א תחנן וגם א"א במנחה שלפניו ואם חל חמשה עשר ביום ב'
אז ה' אומרים וא"א, בשבתות של ד' פרישות א"א אב הרחמים, יכ"ק.

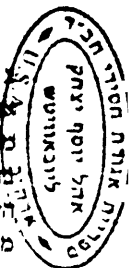
א ד ה.

מי שיש לו יארצייט באדר יעשה בשנת עיבור באדר שני. בז' אדר ובשנת העיבור
אדר שני אומרים אחר חזרת ש"ע סליחות אלו: סלח לנו, אא"א עד לכל קראך,
אשר אמננה (סל' תענית חמישי), אל מלך יושב, און תחן (סל' תענית שני א') אל
מלך יושב, והפזמו' ד' ד' אל רחום (תענית שני א') ואח"כ וזכור ודו כמו בתענית
ה"ב והמתעסקים דח"ק אומרים אחר למד משניות קודם קדיש דרבנן אנה ה' אלקי
השמים כמו שטרפס בפרט. — אנשי חברא קדישא מתענין עד חצי היום ואו הם
מתפללים מנחה ביחד ואח"כ איכלים. — בשבת פרשת זכור קדיש הרב למפטיר. —
בתענית אחר קודם מנחה מניחין ב' קערות על היטלחן כפתח בית הכנסת אחת
למחצית השקל ואחת למעות פורים. — וכן עושין אפילו אם חל פורים ביום א'
בפורים בערבית קודם ש"ע מכריו השמש עה"נ.

קודם קריאת המעילה קדיש תתקבל ואחר ואתה קדוש אומרים קדיש שלם בלי
תתקבל. בשחרית אומרים מאורה קודם אור חדש ובחזרת התפלה אומרים הקרובין
אבל מדליגין הקרובין „אורח" כברכת על הצריקים ומתחילין כתר מלוכה, כברכות
קודם קריאת המעילה אומרים שהחיינו גם לשחרית, כשחל פורים ביום ב' ה' א"א
אא"א, אומרים שיר מומד לאסף בפורים וכן בשושן פורים, מתפללים תפלת
המנחה בפורים בשעה 2, מעריב בומנו. בשנת עיבור א"א תחנן ביום י"ד וט"ו
באדר א' אבל אומרים שיר מ"ל ואא"א וכשחל בשבת א"א צ"צ.
יום כפור סמן. —

ניסן

א"א תחנן, שיר מ"ל, תצדקת צדק בכל החדש. בשבת הגדול אין מפטירין
וערבה וא"כ חל ערב פסח בשבת. — הרב דודש איזה דעים בהלכות פסח לפי צורך
השעה. — אחר תפלת מנחה אומרים הגדה ואח"כ הרב דורש, כשחל ערב פסח
בשבת מתפללים בהשכמה בשעה 6 ודורשין בהלכות הוצג בשבת שלפניו. (לענין
לכה דודי עיין תשרי). ביום א' דספסח קודם תפלת מוסף הש"ץ לובש הקיסל וגם
בתפלת לחש של מוסף אומרים משיב הרוח, מסירין פרכת של סל קודם תפלת
מנחה, בליל שני אומרים מערבית של ליל שני אפילו אם חל יום א' בשבת, הרב
סופר ספירת העומר ואח"כ הקדל. ספירת העומר אחר הקידוש קודם עלינו ואם

עדיין אינה לילה סופרין אתר עלינו, וכן נוסח הספירה: היום יום אחד לעומר, היום שמננה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד לעומר. בשבת בתוך הפסח אומרים לכה דודי ומרלין התנערי אבל כשחל יום א' בשבת אומרים התנערי א"א כמה מדליקין. בתה"מ של ססח תלצים התפילין קודם הלל וכן הש"י. רק ביום א' של חה"מ כשקורין בקד"ת פ' קדש לי כל בכור תלצים התפילין קודם רביעי. בימי הספירה מתפללים מנחה בחול כמו חצי שעה קודם צה"כ ומעריב בזמנו. כשמברכין חדש אייר אומרים אב הרחמים. בשבת אחה"ס במנחה אומרים פרקי אבות ואמרים עד ר"ה. א"א יום כפור קטן.

אייר

בשבת הראשון אחר ר"ח מברכין תענית שני חמשי ושני (ע' חשוון). בפסח שני אומרים תחנון. א"א תחנון בל"ג בעומר ולא במנחה שלמנו. כשמברכין חדש סיון אומרים אב הרחמים. יום כפור קטן.

סיון

א"א תחנון עד אסרו חג. בשבת שלמנו שבועות אומרים אב הרחמים. בערב שבועות מתפללים מנחה כמו חצי שעה קודם צ"ה ושחרין ומתפללים מעריב בזמנו. גם ביום ב' מתפללים מעריב בזמנו חוץ כשחל בשבת. לענין לכה דודי ובמה מדליקין עיין מש"כ בפסח. כליל א' נודנין ללמוד תקון ליל שבועות ובעלות השחר מתפללים תפלת שחרית ומספא כסדר בלי יוצרות ואקדמות והכהנים עולים לדוכן. במנין שני ביום א' לאחר שקורין את הכהן לתורה החון אומר אקדמות ואח"כ מברך הכהן ברכת התורה. קורין את הרב למפטיר. ביום ב' המספיד מתחיל חי' בהיכל תפלה לחבקוק יציב סתנב ונר. יום כפור קטן.

תמוז

אומרים הסליחות בשבעה עשר בתמוז בחזרת התפלה. בשבת אחר התענית מתחילים לאמר ג' הספרות דפורעניותא. גם אחר התענית אומרים אחר תפלת מנחה בשבת פרקי אבות עד ראש השנה. כשמברכים ר"ח אב אין אומרים אב הרחמים. יום כפור קטן.

אב

בשבת חוץ קורין את הרב למפטיר. מודיין מרובת של שבת אך כשחל ת"ב בשבת מניחין מרובת של תל ומסירין אותה אחר ברכו. בערב פ' באב בחול מתפללים מנחה בשעה 2. א"א תחנון, מסירים הפירובת וכן כל המסכים מן אה"ק ומן הבימה ומחזירים אותם קודם תפלת מנחה למחר. מתפללים מעריב בזמנו ואחר ש"ע אומרים קדיש תתקבל וא"א עוד קדיש עם תתקבל עד למנחה. בשחרית א"א ברכת עומד ישראל ואמרים סדר הוקדשנות עם איזה מקומן. א"א ברכת כהנים, תחנון, וא"א למנצח, שיר היתוד, שיר של יום, שיר מזמור לאקת, אומרים הספירה בשחרית בניגון איכה מלבד שני הסוקים האחרונים. עומדים מעל

הארץ קודם אשרי ולא לאלו ציון. אבל יכל לומר קינות בקול. קודם מנחה אומרים
עוסד ישראל, שיר החרד, שיר של יום, שיר מ"ל.
אם חל ת"ב במצ"ש א"א לדוד ברוך א"א ויהי נעם ויתן לך הארז ש"ע אומר
כל אחד בס"ע ברכת בורא מארזי האש. השמש מכריז: אתה חוננתנו משום ראון
מברלין עד למחר. כשחל ת"ב בשבת או באחד בשבת אומרים בשבת אב הרחמים,
אבל למנחה א"א צ"צ וסרקי אבות. בחמשה עשר באב א"א תהגון אבל אומרים
למנחה. יום כפור קטן.

אלול

מתחילים לומר מזמור לדוד ה' אורי אחר תפלת מעריב של יום ב' הראש חדש
אומרים אותו עד השענה רבא אחר תפלת שחרית ומעריב בחול ובשבת וכיו"ט,
אבל לא אחר תפלת מנחה. מתחילים בתקיעת שופר (תשר"ת) ביום ב' של ר"ח
אחר תפלת שחרית קודם אמירת לדוד ה' וכן עושין בכל החדש אין תקיעין אחר
תפלת מנחה. בענין אמירת סליחות עיין תשרי. בכל החדש מעניין בערב שבת
לכה דודי, השכיבו מן „ודגן בעדנו“ וסוף הקריש קודם ש"ע מן „ברוך הוא“ בנגונים
המוחדים לכך. א"א יום כפור קטן.

יוצרות ומערבית

בשבת שאומרים אופן אומרים החיות ישוררו תת והאפנים. כשאומרים
זולת אומרים אמת ויצב כבשאר שבתות, ומחליפין רק על הראשונים.

בשבת שני של חנוכה אין אומרים טאלה: יום ליבשת.
כשחל ס' שקלים, ס' החדש ושבת שני אחר ססח בר"ת, אומרים
היוצרות של אותו שבת, רק האופן של ר"ת.
בשבת הגדול אומרים ליתר: אתי מלבנון ולא „אאמר“.

בשבת רביעי אחר ססח: אם בהר ובחקתי מחוברים, אומרים טאלה: שכלה
אנולה וכשהן נפרדין: יקוש בעניו.

בשבת לסני שבועות כשקורין ס' נשא אומרים מאודה: „אשר יחדיו“.
בשבת אחר שבועות כשקורין ס' נשא אומרים מאודה: „אשר יחדיו“
וכשקורין ס' בהעלותך אומרים מאודה: „אשר יצר“.

בשבת נחמו אומרים אופן של ס' יתרו.
בשבת שובה אומרים אופן „ראוינו“ אף כשחל ס' ראוינו אחר וי"ה, משום שאין
לאופן תמורה.

כשחל יו"ט ראשון בשבת, אומרים בליל ב' מערבית של שני לא לבד ביום ב' דססח
(משום זכר לספירה) וכיום ב' דסוכות (משום שמת בית השואבה) אלא גם באחרון
של ססח ובשמחת תורה משום לא סלוג (ע' גלמוד להדעיל), (יום א' דשבעות אינו
חל בשבת).

סליחות

בכל פעם כשאמרם סליחות, גם ביום כפור קטן, הש"י יתעטף בשליח ומגיד על ראשו. אמרים הסליחות בתענית בחזרת התפלה, אבל בשני חמישי שני, ז' אדר ושוכבים ת"ת אדר הש"ע. אבל יש לו רשות להתפלל סליחות לפני התיבה, בימי הסליחות ובעש"ת אמרים ברכת התורה ואלץ נשמה קדם הסליחות ואמרים הוידוי בפעם ראשון ביחד בקול ובנגון המיוחד בפעם ב' וג' בלחש, אבל בשאר ימים אמרים הוידוי לעולם בלחש. לנחם בידוי: אבל אתנו ואבותינו השאנו. בתתת "ענו ד' ענו" אמר הש"י ה' מקצות בקול: "הקל הגאמן", "חי וקים", "מלך מלכי המלכים", "צ"יך וישר", "רחום וחנון". א"א חלבי ורמי הגמטש בצומי תמור חלבים ורמים בסליחה, "משאת כפי" דיום כפור קטן, כי אם אשר ערכתי היום בני עימים, אלץ בשר עמך: לרום את הסולת (ולא את העלה) ואת המנחה (ע' יחזקאל ס"ו י"ד).

שוב ביום ת"ת אמרים הסליחות ביום ה' שלפני שבת ק', אבל כשהלכו בו ס"ו בשבט או ר"ח אדר, מקרימין ליום ב'.

קריאת התורה

אין מסיפין בשבת על מגין הקראים חוץ כשהם חיובים הרבה וכדומה. אין קרין בתורה בקול נמוך רק התוכחה, אבל לא ס' מתאוננים ופי' מקושש עצים. אין קרין קטן למספור. קרין לעולם שם "ישכר" ב"ש" אחת (קרי ישכר). ביו"ט וביו"ה שחל להיות בשבת אין מסיפין על מגין הקראים. אבל ביום ז' שלו עולה לתורה בשבת גם בשחרית ובתענית במצחה, בר מצוה קורא בתורה גם התוכחה, ס' פרה ושירת הים, בזמן שמוציאין שני ספרי תורה מציחין קדם קריש גם ספר ראשון על השלחן. וכשיש ג' ספרים, מציחין רק הב' והג' על השלחן. במרשת תולדות אין קרין לחמישי עד, "אשר ברטו ה'" אלא עד וברכהו (כ"ז כ"ג).

החיובים לעלות לתורה (ע' מגן אברהם ס' רפ"ב בסופו):

(א) חתן ביום הופתו (בתול).	(ו) יאהרצ"ש של אב ואם בו ביום.
(ב) חתן בשבת שקדם התופה (כשהוא בתור).	(ז) אבי הבן ביום המילה.
(ג) בר מצוה.	(ח) הסנדק ביום המילה.
(ד) אבי הילד בשבת שאשתו הולדת הולכת ס"ר לביה"ב.	(ט) המוהל ביום המילה.
(ה) חתן בשבת לאחד התופה.	(י) מי שצריך לברך ברכת הגומל.
	(יא) בעל התוקע ברי"ה.
	(יב) המתפלל מוסף ברי"ה כשאנו נוטל סרס.

מוסיפין על מגין הקרואים באלה המקומות:

ומתושאל ילד את למך (ד' י"ח).	בראשית:
ויחי ארסכשד וכו' ויולד בנים ובנות (י"א י"ג).	נח:
לברית עולם ולורעו אתריו (י"ז י"ט).	לך לך:
וילכו שניהם יחדיו (כ"ב ח).	וירא:
קרמה אל ארץ קדם (כ"ה ו).	חיי שרה:
גם ברוך יהיה (כ"ז ל"ג).	תולדת:
ויעקב קרא לו גלעד (ל"א מ"ז).	ויצא:
לאלפיהם בערץ שעיר (ל"ו ל).	וישלח:
ספרו נא לי (מ ח).	וישב:
ואתם תהיו נקים (מ"ד י).	מקץ:
והארמה לא תשם (מ"ז י"ט).	ויגש:
כן כאשר צום (נ' י"ב).	ויחי:
על ההר הזה (נ' יב).	שמות:
לא היה ברד (י' כ"ו).	וארא:
מימים ימימה (י"ג י).	בא:
עלו ראש הנבעה (י"ז י).	בשלח:
המה יעלו בהר (י"ט י"ג).	יתרו:
אשר דבר ה' נעשה (כ"ד ג).	משפטים:
ואדנהם עשרה (כ"ז י"ב).	תרומה:
וצפית אתם זהב (ל' ה).	תצוה:
אלהי מסכה לא תעשה לך (ל"ד י"ז).	כי תשא:
נבוב לתת עשה אתו (ל"ח ז).	ויקהל:
ואת כל כליו חויה קודש (מ' ט).	פקודי:
באיל האשם ונסלח לו (ה' ט"ז).	ויקרא:
כאשר צוה ה' את משה (ח' י"ז).	צו:
לנתר בהן על הארץ (י"א כ"א).	שמיני:
שבעת ימים שנית (י"ג ל"ג).	תזריע:
שבע פעמים לפני ה' (י"ד כ"ז).	מצורע:
לפני ה' תטהרו (י"ז ל).	אחריו מות:
להוסיף לכם תבואתו אני ה' אלקי (י"ט כ"ה).	קדושים:
לפני ה' תמיד (כ"ד ד).	אמור:
או השיגה ירו וננאל (כ"ה מ"ט).	בהר:
יעריכנו הבהן (כ"ז ח).	בחקתי:
שלשה ושבעים ומאתים (נ' מ"ג).	במדבר:

נשא :	זה קרבן אחירע בן עינן (ו' ס"ג).
בה עלותך :	בכל ביתי נאמן הוא (י"ב ד').
שלח לך :	לדו תרומה לדרתיכם (ט"ו כ"א).
קרח :	כל תרם בישראל לך יהיה (י"ח י"ד).
חקת :	וישוב ישראל בארץ האמרי (כ"א ל"א).
בלק :	וישראל עשה חיל (כ"ד י"ח).
פינחס :	ומצחתה וגסכה (כ"ט כ"ח).
מסות :	בן נעשה (ל"ב ל"א).
מסעי :	בן מטה בני יוסף דברים (ל"ו ה').
דברים :	תחת אשדת הפסטה מזרחה (נ' י"ז).
ואתחנן :	כאשר דבר ה' (ו' י"ט).
עקב :	ועד אחרית שנה (י"א י"ב).
ראה :	על הארץ תשפכנו כמים (ט"ז כ"ג).
שופטים :	אשר נתן ה' אל' לך (כ' י"ד).
כי תצא :	בכל מעשה ירך (כ"ד י"ט).
כי תבוא :	עד היום הזה (ל"ט ג').
נצבים :	אשר הסיצך ה' אל' שמה (ל' ג').

הספרות

אין מתחילין בברכות הפטרה עד שגלל הסמר. כשחל ס' שקלים ופ' חדש בראש חדש, אין מוסיפין אחר הפטרה פסוק; והיה מירד חדש בחדשו וכו'. בסוף ברכה לפני הפטרה אומרים על ס' ורקדוק ובנביאי האמת והצדק ולא תצדק. בהפסרה לך לך: פסוק ל"א "וקוי ה' יחלימו כח" קרין כאלו כתיב וקויי ה' (רד"ק).

הפטרות ד' פרשיות אינן נדרות מפני ר"ח ומחר חדש.

ר"ח אב שחל בשבת מפטירין לעולם שמעו ולא השמים כסא.

ר"ח אלול שחל בשבת מפטירין השמים כסא ובשבת פ' כי תצא מוסיפין עניה סערה אחר רני עקרה.

אם חל ערב ר"ח אלול בשבת מפטירין עניה סערה ולא מחר חדש.

קורין את הרב למפטיר בשבת וכו', חזון, שובה ויום א' דשבועות.

קורין הפטרת דברים (חזון) בניגון איכה עד פסוק כ"ד (ואסירה כל ברליוך).

בשבת הגדול אין מפטירין וערבה אלא אם כן חל ערב פסח בשבת ואז תזורין בסוף פסוק "הגה אנכי".

בשבת חזה"מ פסח אין מזכירין בברכת הפטרה את הרגל לא באמצע ולא בחתימה אלא מסימין מקדש השבת, אלא בשבת חזה"מ סוכות מזכירין את הרגל.

בתשעה באב אומרים ההסמדה בשחרית בניגון איכה מלבד שני ססוקים אחרונים.
קמן אינו עולה למסמיר.

ההפטרות שיש בהם מנהגים שונים איזה אומרים או
באיזה מקום מתחילין או מסיימין.

בראשית	עד ואחרי לא יהיה.
נח	עד כי סארך.
וירא	עד את בנה ותצא.
ויצא	ויברח יעקב.
וישלח	חזון עבדיה.
שמות	הבאים.
בשלח	ודבורה אשה וגם ותשר עד ארבע שנה.
יתרו	בשנת מות עד תעשה זאת.
כי תשא	והיו ימים רבים וגם וישלח אחאב עד ה' הוא האלקים.
ויקהל	ועש חירם.
סקודי	ועש חירם, אם חל ס' שקלים בס' ויקרל.
ויקהל-סקודי	ותשלם כל המלאכה.
שמיני	ויספ עוד וגם וישב דוד עד נתן אל דה.
אחרי מות:	והיו דבר ה' עד אל תוך ירושלם.
קדשים	הלא כבני כשיים.
אחרי מות-קדושים	הלא כבני כשיים.
בהר	עד יסלא כל דבר.
בחקתי	ה' עזי ומעויו.
מסעי	שמעו עד אלקי נערי אתה.
דברים	קרוין ההסמדה בניגון איכה עד ואסדה כל בדיליך.
כי תצא	כשחל ר"ח אלול בשבת מסיימין רני עקדה.
האוינו	ידבר דוד.
ססח ביום א'	מתחילין בעת ההוא.
ביום ב'	מתחילין וישלח המלך.
שבת חוה"מ	מתחילין היתה עלי עד נאם ה'.
שבועות ביום ב'	הו' בהיכל, תפלה לחבקוק, יציב פתגם, ה' שמעתי ובר.
יום כסור:	במנחה מסיימין מי אל כמך עד מימי קדם.
סוכות:	בשבת חוה"מ מזכירין יו"ט של סוכות בברכות של ההסמדה.
שמיני עצרת:	עד ולישראל עמו.
שמחת תורה:	עד חוק ואמין.

קדיש יתום ויא הרצוי

בן שבעה גדול ההגלך בשבת לבית הכנסת יש לו כל הקדישים ודחה גם בן שלשים ויא הרצוי; והא הדין אם מנע הרגל, המבטל נורת ד' ולי, אבל לענין קדיש אינו מבטל. בן ל' ויא הרצוי שוים, ואם יש הרבה יא הרצוי שלא יניע לכל אחד רק קדיש או נדחה בן ל' למר, וכשי"ב בן יב"ח.

תושב, וזה מי שיש לו מקום קבוע בבית הכנסת, וכן מי שהוא חבר דקהלתנו, קדם לאורח, אם הם שווים לענין אבלות.

יא"צ תושב דוחה ליא"צ אירח וכן בן ל' תושב לבן ל' אורח. אורח בן ל' תושב בן יב"ח יחלוקו הקדישים. יא"צ תושב וכן ל' אורח האורח יאמר קדיש א. בן ד' תושב ואורח שווים, ולענין שאר הדברים עיי' בשו"ת כנסת יחזקאל סוף ח' י"ד. ובשו"ת ריב"ם שנייטוך בהקדמה. יא"צ קדם לבן ל' להתפלל לפני התיבה.

כללים

אין אומרים:

מוזמר לתורה בשבת, יו"ט, ערב ססת, חל המעיד דססח וערב יו"ה.

תחנון א"א: בר"ח, כל חרש ניסן, ל"ג בעומר, מר"ח סיון עד אסרו חג רשבועות, תשעה באב, ט"ו באב, ערב ר"ה, ערב יו"ה, בין יו"ה לסוכות, אסרו חג דסוכות, חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, שאשן פורים, ובשנת העובר בפורים קמן שהוא י"ד וט"ו באדר ראשון, וגם במנחה למניהם מלבד ערב ר"ח וערב יו"ה. כשיש תנן בבידוייז בז' ימי המשתה או אחד מבעלי ברית דהיינו אבי הילד, הסנדק והמהל.

למנצח יענד: ר"ח, חול המעד, חנוכה, תשעה באב, שני ימים דפורים גדול וקמן, ערב יו"ה, אבל אומרים אותו בחמשה עשר באב.

אל ארך אפים: כמו כן.

שיר מוזמר לאסף: בימים שאין אומרים בהם תחנון תרין מפורים (שחרית) ותשעה באב (מנחה).

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים ביום ב' ה', כשאין אומרים תחנון.

אל מלא רחמים: ביום ב' ה', כשאין אומרים תחנון תרין משבת למנחה, יו"ה למנחה.

לכו נרננה: בערב שבת אחר מנחה, כשחל יו"ט או חל המעיד בערב שבת או בשבת.

לכה דודי: אם חל יו"ה בשבת, אבל כשאין יו"ט אומרים אותו, מדליין "התגעדי" אם חל יו"ט או חל"מ בערב שבת.

אב הרחמים: ביום שא"א צ"צ, וכן כשיש חנוכה (בשבעת ימי המשתה, אבל לא קדם התנתה) או מילה גם כד' פרשות וכן כשמברכין החרש אבל בשבתות

בימי הספירה כשמברכין ר"ח אייר וסיון אומרים אותו, וכן גם בשבת שחל בו תשעה באב אומרים אותו. אבל כשחל ר"ח אייר בשבת א"א אותו.

צדקתך צדק: בשבת שאילו היה בו חול, לא היו אומרים תחנון. (בשבת שובה אומרים.)

לדוד ברוך: כשחל בשבת או באחד בשבת יו"ט, חול המועד או תשעה באב. יוב"ק בסוף חדרש תשרי, כסלו, ניסן ואלול.

ס ר ט ו כ ל ל

קמן שהוא בן י"א שנה עולה לדוכן אם יש שם כהנים שהם גדולים. מי שיש לו מקום קבוע בביהכ"נ או שהוא חבר דקהלתנו והוא שומר הדת כהלכתו יש לו רשות להתפלל לפני התיבה ביום של האדרציט על אב ואם או בשנת אבל, אף מי שהוא פנוי, אם יש איזה ספק דגבאי שואל את הרב. אבל אינו מתפלל לפני התבה ביומי דפגרא אלא למעריב חוץ מליל א' דתעבה, מי שיש לו ירצייט באדר, יעשה בשנת עבוד באדר שני. קמן שנכנס לשנת י"ד בשבת עצמו יכול לחת הב"מ שלו באותו שבת, בר מצוה יכול לקרא בתורה גם ביו"ט שחל להיות בשבת, אבל לא כשחל יו"ט בחול, ולא בר"ה ויו"ה ובשבת חוץ. קדם הוכרת נשמעת אותם שיש להם אב ואם וכן אבאים על אב ואם בשנה הראשונה הולכין חוץ לביהכ"נ, והשמש קרא אותם כשמתחילין אה"ר, מזכירין בהוכרת נשמעת הקדושים הגשופים פה על קדושת השם בשנת ר"ע לס"ק.

ז מ נ י ת ס ל ה

מתחילין בתול תפלת שחרית בקיץ שעה 6½, וזמן הזה נודב עד הושענא רבא, אבל הזמן בימי הסליחות ובעשוי"ת הוא:

יום א' דסליחות: 5½, יום ב' דסליחות עד ערב ר"ה: 6, ערב ר"ה 5½, ר"ה ויו"ה 6, צום גדליה 5½, יום המחרת עד ערב יו"ה 6.

ובחורף מאחרין זמן תפלת שחרית עד עלות השחר; וזמן המאחר הוא: 7.10 קובעין תפלת מצחה בחול, שתהי' תפלת מעריב הסמוכה לה אחר סלג המנחה וזמן הזה נחשב תמיד לימי שבוע אחר, וזמן המאחר בקיץ הוא: 7½ בימי הספירה ובעשרת ימי תשובה מתפללים מעריב בזמנו וקובעים זמן מצחה כמו חצי שעה קדם צה"כ. זמן תפלת מצחה בערב שבת בחורף: ג' מיטשען בקרוב קדם צאת הכוכבים שדוא זמן איסור שבת. ובקיץ: אין מאחרין הזמן יותר על 7½. ביום א' דשבועות מתפללים תפלת מעריב בזמנו כמו בכל יו"ט שני שחל בחול.

ב י ת ה ח י י מ

הש"ץ אומר צדוק הדין בקול רם והעולם אומרים בלחש. בכל יום שא"א בו תחנון, וכן ביום שלפניו אחר חצות חוץ מיום שלפני ערב ר"ה ועיו"ה, אין אומרים

הצור תמים אלא אומרים במקומו למנצח לבני קרח (מומזר מ"ט), בילד פחות מל' יום
א"א לא הצור תמים ולא למנצח לבני קרח.

כשנשאים את המטה לקבר, אומרים מומזר צ"א עד, "לשמרך בכל הרכיך" וכוסלים
אותו עד שמגיעים לקבר, כשחוזרים מן הקבר תלשין עשבים ג' פעמים וזורקין
אתם לאחוריו ואומרים בכל פעם, "רצצו מעיר כעשב הארץ" ואין עושין כן
בחדה"מ וביו"ט.

לאחר שנשלו ידהם, הש"ץ אומר בעזרה מומזר ק"ל (ממעמקים), והאבלים אומרים
קדיש דהא עתיד לאתחדתא מלבר בימים שא"א צדוק הדין, ואומרים אותו אף שאין שם
אבלים אלא נשים וקמצים בין זכרים בין נקבות שהגיעו לחינוך. כשהאבל אומר
קדיש דהא עתיד לאתחדתא גם הקהל אומרים עד, "ויקרי". עומדים לשורה והאבלים
הולכים בין השורות, אבל אין חזורים. ביו"ט ובחדה"מ אין עומדים לשורה.

אם קברים את המת בלילה א"א לא צדוק הדין ולא קדיש דהא עתיד לאתחדתא,
אם באו נשים לבית החיים, יש לזר, שלא יעמדו בין האנשים, כשעומדים לשורה,
וכשמתפללים תפלת מגחה.

תפלה בבית אבל

בית אבל נקרא, אף שהאבלים הם נשים ואין אנשים, ואף שהאבלים אינם
בביתם אלא בבית אחר, וגם אם אין שם אבלים כלל, ומתפללים בביתו של הגמטרי,
אומרים סליחות בבית אבל, אבל הוא עצמו אינו אומר אותם לפני התבה, האבל
מצטרף למנין.

נתפשט המנהג שלא לומר בקדיש, "תתקבל צלותהוין". הוא סעות, אלא אומרים
אותו, אף על פי שאין אומרים אותו בתשעה באב, א"א ברכת כהנים, תחנון, א"א.
למנצח ושיר מ"ל ובמוצי"ש ויהי נעם, אבל אומרים, "ואני זאת בריתי אותם" ושיר
הכבוד ובמוצי"ש לדוד ברוך.

ביום שיש בו הלל, האבל יצא לחדר אחר כשמגיעים להלל. יש לחדר שהגשים
הולכות קודם התפלה לחדר אחר, אסילו אם הדירה קטנה, ואינן יכולות לשמוע
התפלה.

כשמתפללים בשבת בבית אבל, אומרים אב הרחמים וצ"צ, אבל א"א ברכת מעין
שבע, ואבל ביום ז' עולה לתורה. בשבת גם בשחרית ובחול רק במגחה כגון בתענית
צ"בד. אחר התפלה אומרים מכתם לדוד, מומזר ט"ו, ובשבת א"א.

נוסחאות

בברכות השחר: שלא עשני נכרי, אשר הבין מצעדי גבר, ובישועתך תרים ותגביה (ולא ותגבה) ובנעימה קדשה.

בש"ע: בברכת השנים: ושבענו מטובך, בברכת המינים: וכל עושי רשעה, בברכת על הצדיקים: ושים חלקנו עמדם לעולם ולא נבוש, בברכת ענו בתענית: העונה בעת צרה. (ולא העונה לעמו ישראל).

תחנון: המשלשים בשלש קדשות.

בשיר הכבוד: עם דורשך דרוש.

בקדיש דרבנן: "הא לדון ולבחן", "וחיין אריבין ומוזנא ריחא", "די בשמא ארעא", "הוא ברחמיו יעשה שלום". ביקום סורקן: ורחמי וחיי אריכי ומוזני ריחי. בתפלת מעריב: בתפלת ברוך ה' לעולם: "הושיענו ה' אלקינו וקבצנו מן הגוים ונ".

ביו"ב"ק: בסליחה דמשאת כפי: מדלגן אם אינם מתענים: "חלבי ודמי הגמעס בצומי תמור חלבים ודמים" ואומרים רק: "אשר ערכתני היום בנעימים", בסליחה דאלקי בשר עמך: לרום את "הסולת".

בסליחות: בסליחה דיום א' בסומן במתא מצחה: במקום "בעוד ליל" אומרים בצאת ליל, ובמקום "בעמדם בלילות" אומרים "בעמדם בצאת לילות".

בתפלת ראש השנה: "שהשלמן לסגיד", "ועקרת יצחק לזרעו של יעקב", "וכל הרשעה כלה כעשן תכלה".

באבינו מלכנו: הגוסס: "כתבנו בספר סליחה ומחילה".

קדיש עשי"ת: לעילא לעילא מכל ברכתא.

בארשת שפתנו: במלכויות זכרונות ושופרות: "לקל תקיעתנו".

בוידוי: "אבל אנתו ואבותינו חטאנו".

בשמיני עצרת: הגוסס: "שמיני חג העצרת הזה".

בברכה לפני הסטרה: "ובנביאי האמת והצדק".

ברכת החדש: ר"ח סלתי יהיה ביום א' ובי' הבא (ולא הבאים).